

Barns delaktighet i det fysiska rummet

Svenska OMEP:s utvecklingsprojekt
med stöd av Allmänna arvsfonden
2007–2010

INGRID ENGDAHL & EVA ÄRLEMALM-HAGSÉR

Barns delaktighet i det fysiska rummet

Svenska OMEP:s utvecklingsprojekt
med stöd av Allmänna arvsfonden
2007–2010

INGRID ENGDAHL & EVA ÄRLEMALM-HAGSÉR

DENNA SKRIFT ÄR UTGIVEN MED EKONOMISKT STÖD FRÅN
Allmänna arvsfonden

Ett stort och varmt tack
riktas till alla!

Speciellt till de 533 barnen och
deras föräldrar samt de 133 peda-
gogerna på förskolorna som del-
tagit. Utan er nyfikenhet på om-
världen och vilja till professionell
utveckling hade inte detta projekt
kunnat genomföras!

Tack även till projektledarna Madelene Edlund, Sonja Sheri-
dan, Mania Teimouri och Eva Ärlemalm-Hagsér som tillsam-
mans med OMEP:s kretsstyrelser i Norrland, Göteborg och
Stockholm har drivit och löpande rapporterat om projektet.
Skånekretsen genom Ann-Christin Eklundh, Marjanna de
Jong och Kristian Lutz som har bidragit med metaanalyser
och stora insatser vid skrivandet av projektets slutrapport.
Eva Ahlin från Göteborgskretsen som har skött ekonomin.
Björn Smedberg i Stockholmskretsen som har tagit fram en
DVD om projektet. Tack även Allmänna arvsfonden för de
medel vi fick som gjorde projektet möjligt.
Tusen tack för alla insatser!

Stockholm den 22 december 2010

Ingrid Engdahl och Eva Ärlemalm-Hagsér

© Svenska OMEP

Ansvarig utgivare: Ingrid Engdahl

Grafisk form: Peo Rask

ISBN: 978-91-633-8206-2

Tryck: Bulls Graphics, Halmstad, 2011

Inledning och bakgrund

OMEP är en världsorganisation verksam i 65 länder till stöd för förskolebarns rätt till lek, utbildning och bästa möjliga uppväxtvillkor. OMEP, en förkortning av det franska Organisation Mondiale pour l'Éducation Préscolaire, bildades 1948 i Europa, för att främja villkoren för barn i åldrarna 0–8 år. Idag är det en frivilligorganisation, en NGO, med rådgivande status i UNESCO, UNICEF och Europarådet.

I Sverige finns fyra kretsar (Göteborg, Norrland, Stockholm och Skåne) och en nationell styrelse. Dessa riktar all sin kraft till att sprida kunskap om barn och barns villkor i såväl Sverige som i andra länder, sprida och initiera barn- och förskoleforskning samt skapa och bibehålla internationella kontakter och nätverk.

Inom Allmänna arvsfondens satsning *Fördel Barn!* gavs Svenska OMEP möjlighet att genomföra ett projekt om delaktighet, med förskolebarn, förskolepersonal, förskolans miljö och förskolan verksamhet i fokus. *Fördel Barn!* pågår under åren 2009–2012 med avsikt att utveckla modeller och metoder som främjar barns delaktighet och inflytande.

Projektets övergripande syfte:

Syftet med projektet Barns delaktighet i det fysiska rummet är att utveckla kunskap om barns delaktighet och inflytande i förskolans fysiska uterum. Att tillsammans med pedagoger och barn i åldern 1–6 år studera olika strategier för barns delaktighet och att utveckla metoder för att öka barns delaktighet och inflytande i det fysiska rummet.

Varför ett projekt om barns delaktighet i förskolan?

Barns rätt att uttrycka sin mening och bli lyssnade på betonas i många sammanhang. Det är framlyft i dokument som FN:s konvention om barnets rättigheter, i svenska läroplaner och styrdokument samt i forskning. Delaktighet och inflytande för förskolebarn är en demokratisk rättighet samtidigt som det är en pedagogisk utgångspunkt.

Barn har rätt att få vara med i beslutsprocesser, påverka och förhandla med andra barn och vuxna, bli respekterade och respektera olika uppfattningar; det vill säga att delta i ömsesidiga processer på lika villkor. Barn har även en rättighet att bli delaktiga i och ha inflytande över sitt eget lärande, en pedagogisk dimension. För förskolepersonal betyder det att på allvar ha som utgångspunkt det sätt barn betraktar, tänker om och förstår sin omvärld och att erbjuda innehåll och

miljöer för lek och lärande, som utgår från barns intressen och behov.

Inflytande är en förutsättning för att skapa demokratiska processer, som baseras på dialog och delaktighet. Barn lär och utvecklar sin förståelse av demokrati genom det förhållningssätt som formas och utvecklas i konkreta språkliga och praktiska handlingar i vardagen. Förskolans demokratiuppdrag bygger på att barn har rätt att vara delaktiga och att ha inflytande som samhällsmedborgare nu och i framtiden. Det är grundprinciper som finns inskrivna i både internationella och nationella dokument. FN:s konvention om barnets rättigheter (ratificerad av Sverige 1990) betonar barns rätt till inflytande och i betänkandet från Barnrättskommittén konstateras som konsekvens av detta (SOU 1997:116, s. 19):

Frågan om barns och ungdomars rätt att komma till tals är ytterst en fråga om demokrati. Det är därför av stor vikt att en process för att förstärka barns och ungdomars inflytande stimuleras. Det krävs en systematisk attitydpåverkan. Effektiva metoder för att barn och ungdomar skall kunna komma till tals bör utarbetas i kommunerna.

I förskolans läroplan – Lpfö-98/10 (Utbildningsdepartementet, 2010) formuleras demokratiska aspekter i relation till barns delaktighet och inflytande i fråga om att utforma miljö och planering av verksamheten:

I förskolan läggs grunden för att barnen skall förstå vad demokrati är. Barnens sociala utveckling förutsätter att de allt efter förmåga får ta ansvar för sina egna handlingar och för miljön i förskolan. De behov och intressen som barnen själva på olika sätt ger uttryck för bör ligga till grund för utformningen av miljön och planeringen av verksamheten.

En stark strävan att fånga barns perspektiv finns redan i förskolan. Trots denna intention har forskning visat att barn inte uppfattar eller känner delaktighet i verksamheten. Det finns behov av att utveckla såväl forskning som ”verktyg” för få mer systematisk kunskap om

arbetssätt och analysmetoder för att ge barn ökade möjlighet att påverka den egna lärandeprocessen och den pedagogiska miljön på förskolan.

Frågeställningar i projektet:

- Hur ser förskolans fysiska uterum ut och hur används de av barnen?
- Hur uttrycker barnen sina preferenser och vilka strategier använder barnen för att få inflytande?
- Vilka strategier utvecklar pedagoger för att öka barns delaktighet och inflytande?
- Hur används förskolans uterum som en pedagogisk resurs?
- Hur kan olika platser i barnens utemiljö förstås utifrån olika demokratiska aspekter?
- Hur påverkar olika kontext och ramar barns/pedagogers delaktighet i förandet av det fysiska uterummet?

Delaktighet och inflytande i förskolan

Hart (1997) illustrerar barns inflytande i en ”delaktighetsstege” med åtta steg.

- 8) Barns initiativ – gemensamt beslut
- 7) Barns initiativ styr
- 6) Vuxeninitiativ – gemensamt beslut
- 5) Barn är informerade och tillfrågade
- 4) Barn är informerade – vuxna beslutar
- 3) Barn används som maskotar
- 2) Barn används som dekoration
- 1) Barn manipuleras

Det första steget karaktäriseras av manipulation (ingen delaktighet) medan trappsteg åtta innebär verkligt deltagande. Det finns en fara för skendemokrati exempelvis när barn får följa med till ett möte eller en konferens som de är inblandade i, utan att de egentligen förstår vad det handlar om. Ett annat exempel är att vi efterfrågar barns åsikter om en speciell fråga, utan att ge barnen någonting tillbaka. Kanske skriver de, ritar eller uttrycker sina åsikter utan att veta hur, eller om, deras åsikter kommer att användas.

För att barn ska kunna utöva sin rätt till delaktighet och vidgat vardagsinflytande behöver de utveckla olika kompetenser och färdigheter för sociala situationer där demokratiska processer äger rum. Det handlar exempelvis om turtagning, lyssna på andras röster, hävda sin röst och att argumentera för en uppfattning.

Delaktighet och inflytande i förskolan handlar inte i första hand om att få sin vilja igenom, utan om att vara en del av gemenskapen och att få påverka sin vardag genom att få uttrycka sina känslor, tankar och åsikter (Johannesen och Sandvik, 2009).

Shier (2001) beskriver barns inflytande utifrån en skala i fem steg.

- 1) att bli lyssnad på
- 2) att få stöd i att uttrycka sina åsikter
- 3) att barns åsikter ska tas under övervägande
- 4) att barn blir delaktiga i beslutsprocessen
- 5) att barn delar makt och beslutsfattande med vuxna

Arnér (2009) har uppmärksammat bristen på reellt inflytande för barn i förskolan. Genom att bejaka barnens egna initiativ i vardagen – att säga Ja i stället för Nej – kan pedagogerna visa barn att deras röst är viktig. Demokrati handlar om att visa respekt i mötet med andra, det vill säga att aktivt lyssna på allas uppfattningar. De vuxna kan organisera den pedagogiska verksamheten så att barnen får en möjlighet att göra meningsfulla val.

Barnperspektiv och barns perspektiv

Barnperspektiv och barns perspektiv är centrala begrepp i detta projekt. Halldén (2007) ser barnperspektiv som att ”tillvarata barns villkor” och ”verka för barns bästa” medan begreppet barns perspektiv innebär att barnen själva beskriver sina liv.

Barnperspektiv handlar om vilken plats barn ges i vårt samhälle, vilka generella erfarenheter som det ger barn och på vilket sätt barnen uttrycker dessa erfarenheter. Barnperspektiv blir då något utöver att återge barns perspektiv på olika fenomen. (Halldén, 2003, i Pedagogisk forskning i Sverige, s.12)

Sommer, Pramling Samuelsson och Hundeide (2010) formulerar barnperspektiv utifrån den vuxnes strävan att försöka förstå barns erfarenheter och intentioner medan barns perspektiv är barns egen förståelse och erfarenhet av sin omvärld.

Medaktörer i en forskande process

En viktig förutsättning i projektet var att barn och personal i de deltagande förskolorna själva skulle vara medaktörer i en forskande process med syfte att finna nya vägar för att utvidga förskolebarns möjlighet till inflytande i uterummet. Planering, utförande och utveckling av de olika delprojekten har utgått från det som har hänt på de olika förskolorna och de olika aktiviteterna i projektet har följts upp och utvärderats. Genomförandet av projektet i de olika städerna/kommunerna har därför sett något olika ut trots det gemensamma projektupplägget.

Verktyg som använts:

- Fokusgrupper där samtalen kretsat kring frågeställningar kring bärande begrepp som delaktighet, inflytande, fysisk miljö och genus.
- Handledning i grupp, som utgått från de observationer och erfarenheter pedagogerna tagit med sig, i syfte att utmana in-vanda tankesätt, beteendemönster och benämna nya lösningar.
- Gemensamma observationer och pedagogisk dokumentation i olika former som barnen och pedagogerna genomförde.
- Eget skrivande och dagböcker som källa för information och ”minne” för senare uppföljning, gemensamma reflektioner och problemidentifiering.
- Pedagoginitierade observationer av praktiken – till exempel enskilda händelser, platser, samtal, intervjuer, videospelningar.
- Inspirationsföreläsningar.
- Olika former av erfarenhetsutbyte mellan förskolor.

Förskolegården i fokus

För att förstå hur miljön användes av barnen gjordes flera olika kartläggningar av gården. Varje förskola fick med hjälp av kartor analysera var barn och förskolepersonal befann sig och vad detta innebar för den pedagogiska verksamheten. Vidare diskuterades hur gården och dess material utnyttjades. Relationen mellan utformning och användande problematiserades.

Genom att synliggöra och resonera kring olika platsers betydelse

och mening har pedagogerna på olika sätt försökt att förändra och utvidga barns möjligheter att kunna välja och vara på fler ställen på förskolegården än tidigare.

”Vi är inte bara på gården, utan vi utforskar och upptäcker.”

På flera förskolor resulterade arbetet med kartläggningen i att barnen själva började göra egna kartor över sin närmiljö.

Fokusgrupper och handledningsgrupper

Möjligheter att tillsammans få tid diskutera sina personliga uppfattningar om barns delaktighet och inflytande var en viktig del i att kunna utmana och förändra tidigare för givet taganden i verksamheten. Diskussioner handlade ofta om en aktiv alternativt en mer passiv pedagogroll i förhållande till barnen liksom temat ”att bli lyssnad på”, något som uppfattades viktigt utifrån både vuxen- och barnperspektiv. Material och erbjudanden analyserades, vilket

material erbjöds, kunde barnen nå det själva och hur förhöll sig frågor kring genusperspektiv till delaktighet i utemiljön.

Vidare var barns frihet vid utevistelse ett återkommande tema i diskussionerna. Det kom till uttryck i ord som: friare, hemliga platser, barns egen fantasi, kreativitet och spontanitet. Pedagogerna uppskattade att få tid till att fördjupa sin diskussion till några avgränsade teman. Det uppfattades ge möjlighet till att kunna problematisera på djupet, varvid olikheter i synsätt hann framträda och nya tankar och förståelser kunde födas utan rädsla.

Några kommentarer från förskolepersonal:

”Nu får vi möjligheter till diskussion utan att behöva bli eniga.”

”... det är inte bara på ytan när vi diskuterar hur vi vill jobba på gården tillsammans med barnen. Och hur skall vi tänka? Vi har märkt att det är en massa saker som vi tycker olika om. Men det funkar ju, jag vet att så tycker hon och hon vet hur jag tycker och det behöver inte vara en motsättning. Man kan tycka olika och det förstår barnen också.”

Barnen i fokus – Metoder för att närma sig barns perspektiv

För att fånga mer av barnens röster i projektet användes olika former av barnsamtal.

- Vandringsrundor
- Barnsamtal
- Barnintervjuer

I projektet fick barnen på olika sätt visa runt en vuxen på gården och berätta om olika ställen, både bra och mindre bra. På vandringsrundorna var det barnen som bestämde vad som skulle visas på förskolegården när den/de vuxna gick tillsammans med barnen. Vandringsrundorna dokumenterades på olika sätt, med video, foton, bandspelare osv. I samtal och intervjuer fick barnen berätta och svara på frågor kring miljön, sin lek och vem de tyckte bestämde.

Resultatet från vandringsrundorna, intervjuerna och samtalen visar att barn gärna vill berätta om och visa sin vardagslek både gällande

plats och vad de leker. Tydligt är att de platser som barnen visade vid vandringsrundorna är miljöer som möjliggjorde fysisk rörelse, lek och kroppsliga utmaningar. Exempel på detta var klätterträd, rutschkanor, gömställen för kurragömma, berg eller backar. Det är platser som i stort sett alla de deltagande barnen visar och berättar om. De flesta barnen säger att de själva bestämmer sina lekar på gården. Dessa svar kan tyda på att barn har stort inflytande över sin egen lek på gården. Barnen beskriver både i vandringsarna och i samtalen att de vuxna bestämmer ramarna, till exempel när de ska gå ut eller in men också genom att styra lekteman. Barnens strategier för att få göra det de själva vill är att fråga en vuxen om lov, att gå till en plats lite längre bort eller att gå bort från de vuxna.

Metoder för att närma sig barns erfarenheter

För att komma närmare barns erfarenheter användes olika former estetiska uttryck.

- Att rita och berätta
- Att skapa med lera
- Att fotografera sin närmiljö

Barnen uppmuntrades att skapa bilder av hur de önskade att förskolegården skulle kunna vara utformad. Barn ritade och konstruerade också spontant, med inspiration från varandra och pedagogerna

eller exempelvis av arkitekters kartor. I några grupper arbetade barn och pedagoger tillsammans med att bygga förskolegården med material i lera. Ytterligare ett sätt var att barnen fotograferade sina favoritplatser. Gungorna var till exempel något som barnen ofta fotograferade.

Nyfikenhet och närmande

Pedagogerna i projektet visade väldig nyfikenhet och önskan att förstå barns olika sätt att uttrycka sin vilja och önsningar.

Pedagogerna har genom förändrade förhållningssätt och förändrade arbetssätt ökat barnens möjlighet att höja sina röster om vad de gillar och vad de önskar förändra i sin fysiska miljö. Barnen har därmed blivit tydligare informatörer till de vuxna om sina tankar. Analyserna visar att pedagogerna har blivit skickliga på att närma sig barnens perspektiv.

”Jag tror att om du vill lära något av barnen så måste du följa dem. Jag talar inte om att barnen är i behov av en vuxen. Jag talar om att den vuxne pedagogen håller sig nära barnen och hör vad de leker och vad de säger, hur de kommunicerar, hur de tar plats, vilka strategier och det kan du bara upptäcka om du är nära.”

En majoritet av barnen beskriver att de kan bestämma över sin egen lek och de anser att de själva bestämmer eller att de kommer överens med någon kompis om vad de ska göra när de är ute på gården.

Men svaren innehåller stor variation: *”det gör vi – vi bestämmer”*, *”fröknarna bestämmer för de pratar så mycket”* och mer filosofiska svar som *”nån från himlen, Gud? Kanske är det Gud”*.

Nya möjligheter öppnar sig

Barnen har under projektets gång fått många fler valmöjligheter, dvs. fler möjlighet att göra aktiva val över lek och lärande, allt enligt förskolans läroplan. Barnen har på projektförskolorna också fått utökad materialtillgång till stöd för sin kreativitet, eftersom utemiljöerna berikats med nya och andra material. Exempel på detta

är att vatten och löst material som brädor och plank tillkommit på förskolegårdarna.

Vidare är pedagogerna mer tillåtande vilket ger barnen möjlighet att utforska miljön och sig själv och sina egna förmågor i förhållande till material och miljö.

”Reglerna! Vi har tagit bort en massa regler som fanns. Vi bestämde oss för att våga lita mer på barnen. Till exempel tillåter vi numera barnen att klättra på några tak som de inte fick göra tidigare och det har gått bra och de har fått vara barfota på stora gården. Bara det att vi gav oss tid till att diskutera igenom reglerna tills vi kom till en gemensam tanke som alla kunde stå för. Det gav oss väldigt mycket.”

”Jag som gärna lagt en säkerhetsaspekt på saker tycker att vi har lyft frågor om var man får klättra och de här byggena över vattenpölar där kan jag se att barnens inflytande ökat. Jag hade nog tänkt mig att spärra av det området om vi inte fört de diskussionerna. Men, vi måste ha nära vuxna så det inte händer något i de situationerna.”

Barnens röster och idéer har även tagits tillvara och påverkat utemiljöns planering och förändring genom att pedagogerna mer aktivt och organiserar för dialog och tillåtande.

”Jag har själv börjat ändra mitt tänk på vad som är ute eller inne. Saker som jag inte ville ta ut förut som till exempel dockvagnar i trä, dockor, små bord och stolar har letat sig ut.”

”Det var en lång demokratisk process när vi skulle döpa gården (Lejongården), där barnen verkligen fick vara med och rösta fram förslagen”.

På en förskola hade en klätterställning plockats ner och något nytt skulle till. Barnen förslag var att en häst skulle byggas och med hjälp av en konstnär blev detta möjligt.

Praktiska problem har fått nya lösningar i mötet med barnens olika uttryck och pedagogernas förståelse och närmande av barns perspektiv.

”Vi har fått se var barnen brukar befinna sig i leken. Det har fått oss att reflektera mycket på hur vi ska gå vidare och ge dem större möjligheter till att ha tillgång till hela gården. Vi började med att skotta upp gångar så att de minsta kunde röra sig mera fritt och nå de olika stationerna som vi har på gården. Det har bidragit till att deras valmöjligheter och inflytande har ökat. Vi har sett en större glädje hos de små barnen när de nu kan ta sig fram på ett lättare sätt.”

Pedagogisk praktik – metoder för ökad delaktighet och större inflytande

Projektets syfte var att utveckla nya metoder för att öka barns delaktighet och inflytande i förskolan. Men vad hittade vi? Jo, gamla metoder i ett nytt ljus! Men först och främst har det handlat om att verkligen betrakta barn som viktiga medborgare som har kompetenser och förmågor att vara en resurs.

Genom att kartlägga var barn och vuxna befann sig på gården och hur den användes började en resa i att förstå plats, material, erbjudanden, möjligheter och hinder.

I projektet användes metoder från traditionell förskolepedagogik, men på ett medvetet sätt. Att lyssna och se, att vara nära och ge möjlighet för barnen att uttrycka sig i olika estetiska former, att diskutera och reflektera för att försöka förstå, att ta ansvar för att något sker genom stöd och utmaningar. Barn kan uttrycka sig på hundra

språk, om de bara ges möjlighet.

De metoder som satte mest spår var när barnen själva på olika sätt var aktiva, till exempel i vandringsrundorna. Att låta barnen fotografera sina favoritplatser eller utrymmen som de aldrig leker på – och förklara varför. Att utgå från barnens förslag och önskemål när förändringar ska göras. Att våga ompröva regler, när man hör sig själv säga Nej alltför ofta.

Barnens sätt att försöka få inflytande var genom att fråga de vuxna om hjälp och om tillåtelse att göra det de ville. En motsatt strategi fanns också, barnen går så långt ifrån de vuxna som möjligt och gör det de vill göra utan tillåtelse. Spännande information som kom fram genom barnsamtal.

De vuxna utvecklade en ökad lyhördhet för barnen och även att ifrågasätta tidigare regler och hur lek och verksamhet är organiserad utomhus. Vikten av att organisera fram tid för reflekterande samtal mellan pedagogerna blev också mycket tydlig. Samtal måste få ta tid och ha fokus på några saker i sänder. Pedagogisk dokumentation har en stor roll att fylla, att användas som samtalsunderlag men även för att ge tydligare bilder av vardagens pedagogiska verklighet. Vad säger denna observation oss? Finns det fler tolkningar? Vill vi ha det så? Hur kan vi förändra eller utveckla detta?

Slutreflektion

Har barnen fått mer delaktighet och inflytande i förskolan med fokus på den fysiska miljön? Otvetydigt JA.

Är förskolans gård är en demokratisk mötesplats? Projektet visar att man måste svara både ja och nej på den frågan. Barnen säger själva att de bestämmer över sin lek men samtidigt kan gården vara en plats där det sker odemokratiska handlingar. Ålder, genus och makt påverkar barnen och de vuxna har störst makt över vad som erbjuds och tillåts på förskolegården. Det gäller att synliggöra dessa aspekter för att kunna förändra. En förändrad barnsyn, ett lyssnande förhållningssätt eller en förändrad organisation bidrar till ökad medvetenhet och till att förskolans inomhusmiljö, utomhusmiljö, skogsbesök och verksamhet fylls med möjligheter för barnen att vara aktiva samhällsmedborgare nu och för framtiden.

Lästips

- Arnér, Elisabeth (2009). *Barns inflytande i förskolan – en fråga om demokrati*. Lund: Studentlitteratur.
- Björklid, Pia (2005). *Lärande och fysisk miljö. En kunskapsöversikt om samspelet mellan lärande och fysisk miljö i förskola och skola*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.
- Emilson, Anette (2008). *Det önskvärda barnet: fostran uttryckt i vardagliga kommunikationshandlingar mellan lärare och barn i förskolan*. Göteborg: Göteborgs universitet. (Diss). <http://hdl.handle.net/2077/18224>
- Engdahl, Ingrid (2007). *Med barnens röst: Ettåringar "berättar" om sin förskola*. Stockholm: Lärarhögskolan i Stockholm. (Lic): www.buv.su.se
- Emilson, Anette (2008). *Det önskvärda barnet: fostran uttryckt i vardagliga kommunikationshandlingar mellan lärare och barn i förskolan*. Göteborg: Göteborgs universitet. (Diss). <http://hdl.handle.net/2077/18224>
- Halldén, Gunilla (2007). *Den moderna barndomen och barns vardagsliv*. Stockholm: Carlsons.
- Hart, Roger A. (1997). *Children's participation: the theory and practice of involving young citizens in community development and environmental care*. London: Earthscan.
- Johannesen, Nina & Sandvik, Ninni. (2009). *Små barns delaktighet och inflytande – några perspektiv*. Stockholm: Liber.
- Mårtensson, Fredrika (2004). *Landskapet i leken: en studie av utomhuslek på förskolegården*. Alnarp: Sveriges lantbruksuniversitet. (Diss). <http://epsilon.slu.se/a464.pdf>
- Nordin-Hultman, Elisabeth (2004). *Pedagogiska miljöer och barns subjektskapande*. Stockholm: Liber. (Diss).
- Pedagogisk Forskning i Sverige*. (2008). Temanummer om Barnperspektiv. 8(1–2).
- Pramling Samuelsson, Ingrid & Asplund Carlsson, Maj (2003). *Det lekande lärande barnet i en utvecklingspedagogisk teori*. Stockholm: Liber.
- Sandberg, Anette (Red.) *Miljöer för lek, lärande och samspel*. Lund: Studentlitteratur.
- Sheridan, Sonja & Pramling Samuelsson, Ingrid (2009). *Barns lärande: fokus i kvalitetsarbetet*. Stockholm: Liber.
- Shier, Harry (2001). Pathways to participation: Openings, opportunities and obligations. *Children & Society*, 15, 107–117.
- Sommer, Dion, Pramling Samuelsson, Ingrid, & Hundeide, Karsten (2010). *Child Perspectives and Children's Perspectives in Theory and Practice*. Dordrecht; Heidelberg; London; New York: Springer.
- SOU 1997:116. *Barnets bästa i främsta rummet*. FN:s konvention om barnets rättigheter förverkligas i Sverige: Barnkommitténs huvudbetänkande Stockholm. Fritzes.
- Utbildningsdepartementet (2010). *Läroplan för förskolan Lpfö 98*. Stockholm: Fritzes.
- Årlemalm-Hagsér, Eva (2010). Gender choreography and micro-structures – early childhood professionals' understanding of gender roles and gender patterns in outdoor play and learning. *European Early Childhood Education Research Journal*. 18 (4) 515–525.

Projektet lever vidare

Barnsamtal om Lärande för hållbar utveckling

Vad vet vi egentligen om vad barnen tänker och tycker kring hållbar utveckling? För att få veta det driver OMEP ett världsprjekt där vi helt enkelt frågar barnen. Utgångspunkten för samtalen är den logga som användes för OMEP:s världskongress i Göteborg, augusti 2010. Syftet med projektet är att samla in kunskap om barns tankar, kommentarer och förståelse av bilden. 9 142 barn från 28 länder deltog i undersökningen.

OMEP Project about ESD

respect	the rights of the child	reuse	make more use of old things
reflect	on the cultural differences in the world	reduce	we can do more with less
rethink	people today value other things	recycle	someone else can use it again
		redistribute	resources can be used more equally

Lärande för hållbar utveckling i praktiken

Projektet går nu in i del två och inriktas mot projekt som handlar om att barn och pedagoger tillsammans vrider verksamheten i sin förskola mot en mer hållbar livsstil. Till vår inspiration och hjälp finns en ny logga och sju ledord som börjar på RE – ÅTER.

Deltagande förskolor väljer själva vilka ord de vill utgå från. Dessa RE-ord beskrevs första gången av Brundtlandkommissionen, 1987, och har nu vidareutvecklats inom OMEP. Tillsammans omfattar de tre perspektiv som utmärker hållbar utveckling; *Respektera*, *Reflektera* och *Rethink* relaterar till sociala och kulturella dimensioner, *Reuse* – återanvänd – och *Reducera* lyfter fram miljömässiga frågeställningar och *Recycle* – återvinn – och *Redistribute* – omfördela – synliggör ekonomiska konsekvenser.

Barn, förskolepedagoger och föräldrar väljer tillsammans hur ni vill lägga upp projektet utifrån vad som lyfts fram i er förskola och vad som är genomförbart i er vardag. En första fråga att prata med barn och föräldrar om, liksom inom personalgruppen, är Finns det något här i vår förskola som inte är hållbart, som du tycker vi skulle ändra på? Hur kan vi göra det tillsammans?

Läs mer om projekten på Svenska OMEP:s hemsida:

www.omep.org.se

Detta är OMEP

OMEP är de första bokstäverna i världsorganisationen Organisation Mondiale pour l'Éducation Pré-scolaire, på engelska World Organisation for Early Childhood Education.

OMEP arbetar för barn i åldrarna 0–8 år över hela världen med målsättning att ge dem de bästa förutsättningar för en god uppväxt och utbildning.

OMEP arbetar för ökad förståelse för barns rättigheter och livsvillkor.

OMEP instiftades 1948 och är en frivilligorganisation med rådgivande status till UNESCO, UNICEF och Europarådet. Organisationen består av nationalkommittéer och lokala kretsar i mer än 60 länder. Svenska OMEP är en av dessa.

Välkommen som medlem i Svenska OMEP!

Hur du blir medlem och om vår verksamhet kan du läsa på www.omep.org.se

Rapporten från projektet Barns delaktighet i det fysiska rummet ligger på Svenska OMEP:s hemsida. Det finns även en DVD att köpa från projektet.

www.omep.org.se

BILDFÖRTECKNING

Framsida: Knepet att gunga många, lägg en bräda mellan gungorna. Bilddokumentation från en av de deltagande förskolorna.

Sidan 3: Vinteräpplen. Eva Ärlemalm-Hagsér.

Sidan 5: Balansbrädan. Bilddokumentation från en av de deltagande förskolorna.

Sidan 7: Kojan 2010 bild från en engelsk förskolegård. Eva Ärlemalm-Hagsér.

Sidan 11: Att närma sig barns perspektiv och intressen, med alla sinnen. Bilddokumentation från en av de deltagande förskolorna.

Sidan 13: Barn gör egna kartor över förskolegården. Bilddokumentation från en av de deltagande förskolorna.

Sidan 15: Kojan. Bilddokumentation från en av de deltagande förskolorna.

Sidan 17: Invigningen av hästen, ett projekt kring barns delaktighet och inflytande i förskolan. Bilddokumentation från en av de deltagande förskolorna.

Sidan 20: Bild för OMEP:s Världskongress i Göteborg 2010. Illustratör Anna-Karin Engberg.

Sidan 21: Bild till OMEP:s Internationella Projektet Lärande för hållbar utveckling i praktiken 2010. Illustratör Anna-Karin Engberg.

Sidan 23: Masken i ortagården. Bilddokumentation från en av de deltagande förskolorna.

Hur kan barns delaktighet öka i förskolan?

Vilka hinder för barns delaktighet och inflytande finns?
Vad kan vara lämpliga strategier och metoder för barns ökade inflytande i förskolan?

Detta är frågor som Svenska OMEP (Organisation Mondiale pour l'Éducation Préscolaire) tillsammans med förskolebarn och förskolepersonal försökt att svara på genom projektet Barns delaktighet i det fysiska rummet. I projektet som stöddes av Allmänna arvsfonden deltog under åren 2007–2010, 533 barn och 133 förskolepersonal från tio svenska förskolor.

Projektets resultat presenteras här kortfattat med förhoppning om att inspirera till utvecklingsarbete runt om i Sveriges förskolor.

www.omep.org.se